

NENEMİN PAĞAÇASI...

Nobelli yazarların “baba bavulu” oluyormuş; bizimkisi nene pağaçası...

Kediye göre budu demişler...

Ocakta ateşini hep diri tuttuğu kara taşın üstünü kaz kanadıyla siler önce Nenem. Daha önce yoğurduğu, mayalanıp kabarmış hamurunu unlayıp yayar sıcak taşın üstüne. Sacı kapatır... Tezek közlerini bindirir sonra...

On beş yirmi dakika sonra kokusu vuracaktır bacadan (duman bacası ya da buğari)...

Rengi kırmızı buğdayla çavdarın renginden belki siyaha yakın kahverengidir, biçimi de pek bir şeye benzemez pağaçanın. Ama tadı... Tadı başkadır Seyhat nenemin pağaçasının. Eşi benzeri bulunmaz. Nisan sonu, Mayıs başı ancak izin vermiştir Güneybatı Kafkas dağlarının eriyen karları, ekin için... Aylarca santim santim gözlenmiştir arpanın, buğdayın, güzlüğün (çavdar) büyümesi. Sonra biçin, yığma, taşıma, harman, değirmen sırası... Öküzlerin sıcakta çeynene çeynene, ağır ağır çektiği altı taşlı gemin üstünde durmak da nenemin görevi... Arada pislemeye kalkarsa öküz, zaman geçirmeden bir avuç sap alınıp kışına tutulmalıdır hayvanın. Toplanınca öküzün dışarı attığı, çarpılır kenardaki tezek zincirine; ek olarak yapma niyetine!

Onca emek, göz nuru, umut bağlanmış olduğu için imgesine; kokusu bunca çekici, tadı böyle bulunmazdır Nene pağaçasının. Aradan elli yıl geçmiş olsa da burunlarda tüter...

Nenemin pağaçasını yazayım dedim bir öykümde. Kültür Bakanlığı basıyordu kitabı. Ben pağaçaya yazdım, düzeltmenler geri çevirdi, “poğaçaya” diye. Nenemi şehirde bir pastaneye sokmak için inat etmişlerdi. Ben yeniden, yeniden yazdım her seferinde altına bir not koyarak, “Pağaçaya, Kuzeydoğu Anadolu’da pişirilen özel bir ekmek çeşididir, pastane poğaçasına benzemez; lütfen değiştirmeyin” diye... Adamlar “Kültür”ün bakanlığında çalışıyorlar; elbet benden iyi bilirdiler... Dinlemediler, yine düzelttiler. Beş ya da altı kişi birden düzeltmen olmuştu benim kitaba.

Baş edemedim bürokrasiyle. Sansür edebiyata üstün geldi!

Nenemin pağaçası “poğaçaya” olarak geçti kitaba.

Ne yenecek tadı kalmıştı Nenemin pişirdiğinin; ne anlattığına gülesim...

Ankara’ya gelmişti Nenem. Dünya iyisi küçük amcam Kerim’in Cebeci’deki küçük teras evinde konuk.

“Nene nasılsın?” demek için uğrardım sıkça. Her seferinde farklı bir şey anlatıp güldürmeyi, can demeyi canının parçası bilirdi.

“Nasıl olem oğul” dedi günün birinde, “Bu şehir yerinde hiçbir şeyin tadı yoğ. Ortaya bir tas koymuşlar edesin diye... Az bişe yellensen, bomba kimi patliyer!”

Evin tuvaletindeki alafranga klozetten yakınıyordu Nenem. Bir yandan gülerek...

Kendisiyle dalga geçebilme erdemliliğini ancak Anadolu insanını yakından tanıdığınızda anlayabilirsiniz.

Bizim evde konuktu başka bir gün... Sabah acı acı çalan zil sesiyle ayaklandık. Nenem yitip giden bir gölge gibi, yok... Kapıda bir kadın... Başından aşağı yağlı ve salçalı sular, makarna parçaları akıyor. Kadıncağız aşağıda saçını yıkamış, bahçe duvarına oturup taraniyormuş. Nenem, titiz annemin pek girmesine izin vermediği mutfağa sızmış gizlice; daha kimse kalkmadan. Akşamdan kalan bulaşığı yıkayıp öğretmen geline yaranmak istemiş belki. Bulaşığın suyunu da köyde çöplüğe atar gibi balkondan aşağı sallamış. Sonuç: Kapıda duran komşu kadın...

On üç doğum yapmıştı nenem. En büyük oğlu İsfendiyarı (Espender) 1915 yılı gönüllü Ermeni askerlerin özellikle yer aldığı Rus ordusu kırıma giriştiğinde sırtındaki bir heybede, karın buzun içinde, Kür vadisinden Ahıska'ya kaçırmış. Bir süre dede toprağında, Vale'de kalmışlardı. "Ayaklarım donmuştu soğuktan balacan" derdi. Bir çift yırtık kara lastik, bir çift çorapla günlerce kar üstünde...

Yalnız doğurmanın değil, doyurmanın da ustasıydı nenem.

Elinde avucunda ne varsa, kim gelse karşısına esirgemez, önüne koyardı.

Şavşatlı bir satıcı, küçük mama öküzlerinin çektiği arabasıyla geçmeyegörsündü köyün ortasındaki yoldan. Ambarın dibindeki tahılı siler, bir köşede kalmış peyniri bez torbaya sarar, "Adlayın ola; adlayın kirez alın, banda (yaban armut) alın derdi. Alırdık... Peynirle dolidoliye (terazinin bir gözüne peynir, bir gözüne kiraz trampası), buğdayla ikili alırdık (iki buğdaya bir meyve).

Bir iki tane alırdı önümüzdekinden, "ben doydum" derdi. Biz yedikçe o doyuyordu. Böylesine ters çalışan bir sindirim sistemi vardı!

Babası Ahıskalı Aslan (hayal meyal anımsıyorum: beni kucağına kaldırdıklarında ben dört yaşındaymışım, O yüz dört; kırık sarmaya gidiyormuş at üstünde; hekimlik mesleğini o yazmış olmalı alınma), anası Bangis Kürtleri'nden Naze (Şimdiki Taşlıdere köyünden, Özerler'den)...

Kürtçe türküler söylerdi nenem. Nene hele Türkçe'ye çevir dediğimizde güler, biraz da okumuş torunlarından utanırdı. Halk kültürünün, o utanma, mevki, hiyerarşi bilmeyen dobralığı vardı türkülerinde.

Namazında niyazındaydı; Süphaneke'yi de farklı öğretirdi torunlarına: "Süphaneke sümbülteke/ Anan eke, baban teke/ Çilli horoz çıktı yüke, sıçtı küpe..."

Anadolu'da şimdiki bağnazlığın, dinle korkutmanın, karanlık ruhların, menfaat için kurulmuş tarikatların esamesi bile okunmazdı.

Sıkı sıkı uyarırdı bizi, Ankara'da evden çıkarken, "Oğul gedip o buykot muykota karışmayın; size ne milletin derdinden". Torunu Alper ve oğlu Dursun buykota (boykot) karışmış mapus yatmışlardı çünkü. O "milletin derdinden size ne" demiş olsa da, bilirdik ki, milletin derdini hissetmeyi onun nasırlı ellerinden, gün yanığı kırış kırış yüzünden öğrenmişiz...

Çoktan toprak oldu Nenem; Karşıyaka'da yatıyor yıllardır. Mezarına her gittiğimizde, oğul Dursun, seslenirdi:

“Ana bak burada yol üstüsün, milleti söze tutma sakın, şehir yerinde herkesin işi var, gücü var...”

Şimdi oğul Dursun da anası Seyhat ile sevgili küçük kardeşi Kerim’in arasında yatıyor; o da yol üstü...

Birer kırık pağaça verebilsek önlerinden gelip geçene...

19-22 Eylül tarihleri arası anacağız oğul Dursun’u, ölümünün onuncu yılında.

Birlikte anmak için çağrı bekliyoruz Türkiye’nin neresinde olursa olsun, bir ocak başından; pağaçamız cebimizde...

Yattıkları yer ışık olsun; hep türküler duyulsun kuş sesleriyle birlikte...

Fotoğraf Dursun Akçam’ın objektifinden 1969 yazı olmalı... Nene Seyhat, Alper, Taner (çıkıntılık yapmadan duramaz, yanağını şişirmiş farklı olmak için), Kerim amcanın kızı Gülden, Cahit ve Esmani amcanın kızı Mine (elinde ot süpürgesi)...

Fotoğraftaki dikkat çakar bir diğer özellik, köyün ağaçsızlığı. Siyah beyaz fotoğraf kırdaki yeşilliği algılayamamış belki ama, köyde tek bir ağaç görünmüyor. Nenem derdi ki, “Oğul ben buraya gelin geldiğimde, her taraf meşe idi. Evin arkasına çıkar, ormandan çalı çırpı getirir ateş yakardım.”

Bir yandan her türlü doğal zenginliği yağmalanacak enayi malı sanıp saldıran devletin kesimleri, bir yandan ormandan geçtikçe baltalı eli kaşınan göçebe köylümüzün genlerine işlemiş ağaç düşmanlığı... O güzelim, altı çimen çiçek Sarıçam ormanlarını yok edip daracak vadilere sıkıştırdılar.

Bugünse, öncelikle Akçam ailesinin başlattığı bir ağaçlanma, yeşillendirme yarışı var. Nenemin evinin arkası yine orman oldu. Napızar tarlaya dikilmiş yüzlerce çam adam boyunu aştı.

“Kalk nene, evin arkasından çalı çırpı getir, pişir bir pağaça!”

Tarihe bir not düşmüş olalım nenemizin pağaçasından...

21 Ağustos 2013, Alper AKÇAM